

a més de la presentació, les observacions i la coordinació al *Gran diccionari de frases hechas* (Larousse, 2001). De fet, ell mateix se sentia i es declarava modest com a investigador i prestigiós com a professor.

En tot cas, la redacció de les memòries, i de qualsevol text, ha estat un esclat continu d'erudició filològica, amb aclariments i precisions lèxiques i gramaticals, comparació d'expressions entre llengües, referències etimològiques, històriques, socials i dialectals.

Com a tants d'altres, l'Ernest és una experiència que em durarà tota la vida.

Ramon CERDÀ MASSÓ
Universitat de Barcelona

MONTSERRAT CASALS I COUTURIER
(1952-2015)

Vaig conèixer Montserrat Casals l'any 1971, quan tots dos estudiàvem Lletres a la Universitat Autònoma de Barcelona, en un curs mític que s'ensenyava en horari de tarda en un grup escolar de Sant Cugat a tocar del monestir romànic. Ella es va llicenciar en història i va escriure, sense publicar, un estudi sobre *La Setmana Tràgica a Sabadell*, però tot seguit va adreçar els seus interessos professionals envers la literatura. La seva contribució va ser molt important durant vuit anys com a redactora de la secció de cultura a la delegació a Barcelona del diari madrileny *El país*. Havia treballat abans com a periodista a *TeleXprés*, va fer reportatges per a *TVE* i va treballar com a corresponsal de *Catalunya Ràdio* a París (1994-2002) i fou directora de la Maison de la Catalogne a París. També va destacar com a estudiosa de tres figures *majors* en el panorama cultural català: Salvador Dalí, Mercè Rodoreda i Joan Sales.

Va aconseguir fer una de les últimes entrevistes al geni de Port Lligat, que va publicar al diari en el qual treballava el 24 de febrer del 1985. Era una entrevista de gran amenitat en la qual Casals aconseguia fer brillar per última vegada el Dalí oral. La seva biografia de Mercè Rodoreda, *Mercè Rodoreda, contra la vida, la literatura* (Edicions 62, 1991), fou la primera d'una sèrie que es va publicar, amb enfocaments diversos, en un lapse de temps molt breu a inicis dels anys noranta. L'art de la biografia exigeix, com a mínim, uns arxius que funcionin, de fàcil accés, catalogats. Un sentit de l'orientació que guiï l'autor, de manera gairebé instintiva, cap a les dades amagades. I sang freda, per saber avaluar els resultats i no deixar-se emportar per les trampes que sap parar el biografat. Montserrat Casals tenia aquestes virtuts i va escriure una biografia d'interpretació (la relació poderosa de Rodoreda amb Armand Obiols), amb un èmfasi en la valoració de les dades més que no pas l'objectivitat i l'exhaustivitat. I està bé. És un assaig biogràfic, amb una tesi per demostrar, més que no pas un recorregut exhaustiu pels paisatges humans, històrics i culturals per on transità la vida de l'escriptora. Una de les virtuts del llibre és que Casals va poder accedir a l'arxiu privat en el qual s'hi conservava la correspondència familiar, i amb Armand Obiols, Josep Carner, Joan Sales, Rafael Tasis. La seva biografia aconsegueix posar al descobert, sense pal·liatius, una personalitat dura, esquerra, que es va construint lentament, per les raons que apunta, extreptes de la ficció i les cartes, o per d'altres que la biògrafa insinua malgrat que la mateixa protagonista les hagi intentat d'esborrar. Aquesta imatge contrasta amb la que Rodoreda havia difós a través d'entrevistes i que ha condicionat la lectura de l'obra. També és notable el capítol en el qual reconstrueix el procés de redacció de *La plaça del diamant* i les baralles que sostingué amb Joan Sales sobre l'ús d'alguns mots. Són impressionants les cartes en què l'editor comenta en termes sarcàstics la Barcelona literària de postguerra. D'altra banda, el llibre de Casals tenia el

mèrit de posar damunt la taula una sèrie urgent de qüestions pendents: l'edició crítica de *La Mort i la Primavera*, l'edició i estudi de la poesia, la publicació de l'epistolari complet de la Rodoreda (amb Carner, l'Obiols, Sales, etc.), i la necessitat de poder consultar el material conservat per la família. Les altres contribucions de Casals com a estudiosa estan profundament lligades a aquest llibre. En col·laboració amb Mait Carrasco va preparar una edició "literariobiogràfica" de *El Torrent de les flors* de Mercè Rodoreda (Tres i Quatre, 1993), un recull de quatre peces teatrals de Rodoreda: *Un dia*, *L'hostal de les tres Camèlies*, *El maniquí* i *La Senyora Florentina i el seu amor Homer*, obres enllestides que no s'havien publicat abans. El 2008, en col·laboració amb el seu company Octavi Martí, va guanyar el premi Sent Soví de Literatura Gastronòmica amb un llibre que recollia les receptes de la minyona de *Mirall trencat*, *Els dissabtes*, *mercat: memòries de l'Armanda* (La Magrana, 2009).

L'interès per la Rodoreda provoca l'atansament a Joan Sales. El 2008 Casals va publicar una monumental edició de més de cinc-cents cartes entre Joan Sales i Mercè Rodoreda. *Cartes completes (1960-1983)* (Club Editor, 2008) és una obra important que aporta informació cabdal sobre els dos autors i sobre el món editorial i cultural a la Catalunya sota el franquisme. El criteri de l'anotació «no pretén ser ni exhaustiu ni crític, sinó afavorir-ne la lectura» és una bona pista sobre el mètode de Casals, més a prop de la divulgació i opinió que no pas de la tasca filològica. Un dels atractius del llibre és sentir *in extenso* la veu de Joan Sales opinant sarcàsticament sobre determinats tics del món literari de postguerra. Casals no ha pogut acabar una biografia de Joan Sales que de segur hauria estat una aportació significativa al coneixement de l'escriptor i editor barceloní. La seva última publicació és l'apèndix a la reedició de les *Cartes a Màrius Torres* de Joan Sales (Club Editor, 2014).

Montserrat Casals dominava com pocs l'art de la polèmica. Les converses amb ella s'allargaven fins a hores petites. Era fruit d'una curiositat, un amor i un interès pel seu país, una habilitat per pescar les contradiccions i un coratge a denunciar-les. L'enyorarem.

Enric BOU
Universitat Ca' Foscari Venezia

DAVID ANDREW TROTTER
(1957-2015)

El 24 d'agost de 2015 ens va deixar als 58 anys David Andrew Trotter, una figura destacada de la lingüística francesa i els estudis medievals. Es va doctorar al Queen's College, a la Universitat d'Oxford, a més d'estudiar a París. Després del càrrec de Laming Junior Fellow a Oxford, es va traslladar a la Universitat d'Exeter el 1985, i després a Aberystwyth, a Gal·les, el 1993.

Va contribuir profundament als camps de la lingüística històrica i de la literatura medieval francesa. Va començar la seva carrera focalitzant-se principalment en els estudis medievals, i les seves primeres publicacions se centraren en Carlemany,¹ les Croades i fins i tot en la mitologia artúrica.² Però aviat va dirigir la seva atenció a la disciplina complementària de la lingüística, on va deixar definitivament la seva empremta.

Les seves aportacions a la lingüística francesa inclouen la creació d'un diccionari bilingüe

1. TROTTER, D. A. (1985): «Judas Maccabaeus, Charlemagne and the *oriflamme*». *Medium Aevum* 54, pp. 127-31.

2. TROTTER, D. A. (1988): «La mythologie arthurienne et la prédication de la croisade». In HARF-LANÇNER, L. / BOUTET, D. (ed.): *Pour une mythologie du moyen âge*. Paris: Editions Rue d'Ulm, pp. 155-177.